

የመጻሕፍት ትርጓሜ ።

ምዕራፍ ፩

የትርጓሜ ስልት

፩ኛ የትርጓሜ ታሪክ ።

የመጻሕፍት የአንድም ትርጓሜ ስልት በሀገራችን መቼ እንደተጀመረ እስካሁን ግልጽ ሆኖ አይታወቅም ፤ ከዚህም ጋር ግን እንደጀመረው ፤ የትስ ሀገር እንደተጀመረ በሁሉ ዘንድ ግልጽ አይደለም ። በግምት የሄድን እንደ ሆነ ግን መጻሕፍተ ኦሪት ከዕብራይስጥ ወደ ግዕዝ ሲተረጎሙ የርሱም ጥን ታዊ የአንድም ትርጉም አብሮ እንደገባ ይታመናል ፤ ከዚህም ሌላ ከሕገ ኦሪት ጋር ሊቃውንተ ኦሪት በንግሥተ ሳባ ጊዜ ከቀዳማዊ ምኒልክ ጋር አብረው ወደ ኢትዮጵያ ስለመጡ እነርሱ ሲተረጎሙት ሲያስተምሩት ኑረዋል የማለት ግምት ይሰጣል ። በእርግጥም ኦሪት በጥንት ዘመን ተተርጉሞ በአገራችን ቋንቋ ይሠ ሬባት ነበር የሚለው ታሪክ እውነተኛ ሁኖ ተቀባይነት ከአገኘ ፣ ሊቃውንተ ኦሪትም ወደ ሀገራችን መግባታቸው እርግጥ መሆኑን እምነን ከተቀበልን መጻ ሕፍትም ሲተረጎሙ መኖራቸው ከቶ የሚያጠራጥረን ሊሆን አይችልም ። ይኸም ከሆነ ኦሪታውያን መጻሕፍት ቀደም ብለው ሲነበቡ በአንድም ትርጉም ስልት ሲተረጎሙ ኑረዋል ፤ በኋላም በዚያው መልክ ቀጥለዋል ፤ በክርስትና ጊዜ ደግሞ እንደገና መጻሕፍተ ብሉያትና መጻሕፍተ ሐዲሳት ከጽርጳ ወደ ግዕዝ በቀጥታ በተተረጎሙ ጊዜ የአንድም ትርጓሜ ስልት አብሮ ወደ አገራችን እንደገባ ፤ አንድም የትርጓሜውንም መጽሐፍ እንደ አብነት አድርገው አብረው እንደ አስገ ቡት ይገመታል ። ከዚያም አያይዞ ለቤተ ክርስቲያን አገልግሎት የሚውሉ ብዙ መጻሕፍተ ሊቃውንተ ፤ ሲተረጎሙ የትርጓሜ ስልት የሆኑ መጻሕፍት ሁሉ ሳይ ተረጎሙ አልቀሩም የሚል አስተያየት ይሰጣል ፤ ይኸንም ለመረዳት ስንፈልግ ቅዱስ ያሬድ ጥበባት ሁሉ በመንፈስ ከእግዚአብሔር ከተገለጡለት ወዲህ የመጻ ሕፍትን ትርጓሜ ሁሉ ዐወቀ ይባላል ፤ ይኸም ማለት ፤ እንደሌላው ድርሰቱ ሁሉ አዲስ ድርሰት ደረሰ ማለት ሳይሆን የጥንቱን መጽሐፍ በጥንቱ ትርጓሜ ስልት አጠና ፤ ዐወቀ ፤ መረመረም ማለት ነው (ገድሉን ተመልከት) ። ቅዱሳት መጻሕፍት ወደ ቋንቋችን የተተረጎሙበት ጊዜ አይታወቅም አልን እንጂ የዮሐንስ አፈወ ርቅ ፣ የቅዱስ ባስልዮስ ፣ የቅዱስ ኤፍሬም ፣ የአቡ ፈረጅ እንዲሁም የሌሎች ሊቃውንተ ትርጓሜዎች ወደ አገራችን ተተርጉመው እንደገቡ እስከ አሁንም እንደሚገኙ የታወቀ ነው ፤ ዛሬም በየገዳማቱ በየአድባራቱ ግዕዙን በግዕዝ በአ ንድም ትርጓሜ ስልት የሚገልጡ ብዙ ዓይነት መጻሕፍት በልዩ ልዩም ደራስያን የተደረሱ አንድም በልዩ ልዩ ጊዜ የተተረጎሙ እንዳሉ የታወቀ ነው ።

ይኸ ዓይነት ግምት የወል በመሆኑ እንደ እውነት ይቆጠራል እንጂ በትርጓሜውም መጻሕፍት ቃል በቃል አጥንቶ፤ ወይም ከሰው አግኝቶ፤ ወይም ራሱ ተጣጥሮ እገሌ ደረሰው ጀመረው ስለማይባል፤ ታሪኩም ከታሪክ ጋር ተያይዞ ስለአልመጣ ልብን አኩርቶ አፍን መልቶ እንዲናገሩ አያደርግም፤ ለምርምርም ክፍት ቦር አይገኝም፤ ስለዚህም እንደዚሁ ማለፍ ግድ ይሆንብናል። የሆነው ሆኖ እውነቱን የተመረከዘ አስተያየት ለመያዝ የፈለግን እንደሆነ ስለ ዘመኑ በአ ክሱም ዘመነ መንግሥት ተጀመረ ማለት ግድ ይሆንብናል፤ ሆኖም ይኸ በቋ ሳይሆን በየክፍለ ዘመናቱ ሁሉ ሳያቋርጥ ሲወርድ ሲዋረድ ከቆየ በኋላ አካል ገዝቶ መልክ አግኝቶ ለመታወቅ የቻለው በጎንደር ዘመነ መንግሥት ነው።

፪ኛ የትርጓሜ ስልት በጎንደር ።

በጎንደር ዘመነ መንግሥት ጊዜ ጥበባት ሁሉ መልክ እንዳገኙ፤ እንደተ ወሰኑ ሁሉ የመጻሕፍትም ትርጓሜ መልክ አግኝቶ አደባባይ ወጥቶ፤ ብዙ ደቀ መዛሙርትም አግኝቶ፤ ይኸን የአሁኑን ፍለጋ ይዞ ለመስፋፋት ችሏል፤ ከዚያም ጀምሮ እስከ አሁን ለመተላለፍ በቅቷል፤ ብዙ መምራህንም ተነሥተዋል፤ ብዙም ደቀ መዛሙርት አውጥተዋል። መምህራኑም ኢትዮጵያውያን ብቻ ሳይሆኑ ብዙ የውጭ ሊቃውንትም ይገኙበት እንደነበር የታወቀ ነው። ከነርሱም ውስጥ የታወቁት እነ ሙአልም ኤጥሮስ (የጀርመን ተወላጅ) እነ ጳውሎስ ዝክሪን የዓ ረብ ተወላጅ የተባሉና ሌሎችም ነበሩ።

በዚህም መልክ ሲተረክ ምንም ቀደም ያሉ ኢትዮጵያውያን ሊቃውንት ቢኖሩ ለአስረጂ ያህል ከቅርቡ ለመጀመር እንዲህ ሲሉ ይተርካሉ፤ ጳውሎስ ዝክሪን አባ ጳውሊን አስተማረ። አባ ጳውሊም፣ ሠርዌ ክርስቶስን አስተምሮ በእግሩ ተካ። ሠርዌ ክርስቶስም ጽጌ ድንግልን አስተምሮ ተካ። ጽጌ ድንግ ልም አባ ያዕቆብን አባ ያዕቆብም በትረ ክርስቶስን፤ በትረ ክርስቶስም አለቃ ጓንጉልን አለቃ ጓንጉልም መምህር ኤስድሮስን በእግሩ ተካ። መምህር ኤስድ ሮስ ግን እንደገና ብዙ መጻሕፍትን በማንበብ የቀድሞውን ትርጓሜ አድሰዋል፤ ሰውየው ዓይነ ሥውር ሲሆኑ ፫፻ መጻሕፍት እንዳነበቡ ይተረክላቸዋል፤ ብዙ ትርጓሜንም አቃንተዋል፤ ስለዚህም እስከ ዛሬ ድረስ የመምህር ኤስድሮስ ትርጓሜ እየተባለ የጠመመው የቀናበት የጎደለው የሞላበት የርሳቸው ትርጓሜ ነው።

ሰውየው ከላይ እንደገለጥነው ሁሉ ዓይነ ሥውር ሲሆኑ በዕውቀታቸው ጥልቀት በምርምራቸው ብዛት አራት ዓይነ ተብለው ይጠሩ ነበር። የሊቅነትም ምስክር መማር ብቻ ሳይሆን መመርመርም ነው፤ ለመመርመርም ማንበብ ያስፈ ላጋል፤ ስለዚህም ይኸን ያህል መጻሕፍት ለማንበብ በመንፈሳቸው ተገደዱ፤ እን ዲያውም ቀደም ብለው ያወጧቸው ብዙ ደቀ መዛሙርት ነበሩ፤ እነርሱም በየ ሀገሩ ተበትነው ሲያስተምሩ ሳለ እርሳቸው መጻሕፍትን ለማንበብ ወደ ጣና

ደሴት ገቡና ከላይ የገለጥናቸውን ብዙ መጻሕፍትን አንብበው ምሥጢር በበለጠ አደላድለው ከተመለሱ በኋላ ደቀ መዛሙርቶቻቸውን የቀረገ ነገር አለና ኑ እንደገና እንመርምር ፤ እንማር ብለው ቢጠሯቸው ብዙዎች የመምህራቸውን ቃል አክብረው ሲመጡ ጥቂቶቹ ግን « ንሕነስ ኢተወለድነ እምዝሙት » እኛስ እንተ አባታችን ሳትሰሰን (አዲስ ትርጉም ሳታመጣ) የተወለድን ነን ፤ እንደ ገና ወደ ት/ ቤት አንገባም ሲሉ መለሱላቸው ። ስለዚህ ብዙዎች በአዲሱ አቅድ ሲያጠኑ ጥቂቶቹ ግን በዚያው ጸኑ ፤ ስለዚህም ሁለት ዓይነት ትርጓሜ ቤት ሊፈጠር ቻለ ፤ ይኸውም የላይ ቤትና የታች ቤት የተባለው ነው ። የላይ ቤት የተባለው ትርጓሜ መምህራቸው ቢጠሯቸው አንመጣም ብለው ትርጓሜውንም አናሻሽልም እንደገናም አናጠናም ፤ ያሉት መምህራን ትርጉም ነው ፤ ይኸውም አብዛኛው የጎጃም ትርጉም የተባለው ባለብዙ ሐተታ ነው ።

የታች ቤት ትርጉም የተባለው ደግሞ እንደገና ከመምህራቸው ጋር በመወያየት ትርጉም ያሻሻሉ ምሥጢር ያደላደሉ ሰዎች ትርጉም ነው ፤ እርሱም የጎንደር ትርጉም የሚባለው ፤ ነው ዛሬም ጉባኤው ሰፍቶ የሚገኘው እርሱው ነው ፤

መምህር ኤስድሮስ በዚህ መልክ አስተምረው ሥነ ክርስቶስ የተባለ ደቀ መዛሙር አወጡ ። ሥነ ክርስቶስም አለቃ ወልደ አብን አስተማሩ ። አለቃ ወልደ አብ የተባሉት መምህር የሸዋ ተወላጅ የሆኑ በዕውቀታቸው እንዲሁ የትርጉም አባት ወይም ፈጣሪ የተባሉ ናቸው ፤ ምክንያቱም የትርጓሜው ስልት ከርሳቸው ሲደርስ እንደገና መልክ አግኝቶ ስለተነሣ ነው ፤ እርሳቸውም ከመምህራቸው ከአገኙት ዕውቀት ጋር ፯፻ መጻሕፍት አንብበው የትርጉሙን ስልት አሻሽለው ለደቀ መዛሙር እንዲመኙ አድርገው በማቅረባቸው እስከ አሁን ሲደነቁ ይኖራሉ ።

እነሆም ሊቅ ከዚህ ደረጃ ሊደርሱ የቻሉት በአገራቸው ሳሉ ከመበለት ጋር በማጫፈር ወደ መክፈልት ስለ ተጠሩ እንዴት የዓቃቢት ተጫፋሪ እሆናለሁ በማለት ተናደው ለትምህርት ወደ ጎንደር እንደሄዱ ይነገራል ፤ ከዚያም እንደረሱ ጊዜ ሳይወሰኑ በትጋት ከመማራቸው የተነሣ የመጻሕፍት ትርጓሜ መምህር ሆነው ይኸን ስም ሊያገኙ ቻሉ ። አለቃ ወልደ አብም ለራሳቸው ብቻ ሊቅ ሳይሆኑ አለቃ ወልደ ሚካኤልን አለቃ ገብረ አያሱስ የተባሉትን ደቀ መዛሙርት አስተማሩ ።

አለቃ ወልደ ሚካኤል የተባሉት መምህራቸውን አክለው መስጠው ስለተገኙ ሊቃውንት ሁሉ እንደ ወንድማማች አድርገው ወልደ አብ ወልደ ሚካኤል እያሉ አሁን ድረስ ይጠሯቸዋል ። የርሳቸውም ሀገር ስሜን ሲሆን ብዙ መጻሕፍትን በማንበብ በትርጉምም ስልት በመስጠት የታወቁ ሊቅ ነበሩ ፤ ስለዕውቀታቸውም ፬ ዓይና እየተባሉ ይጠሩ ነበር ። አለቃ ወልደ ሚካኤልም ጉባኤ አስፍተው በማስተማራቸው ደረሰኔ ገብረ ማርያምንና መምህር ወልደ ፋፋኤልን አለቃ መንከር ዘአክሱምን መምህር ተክለ ማርያምን ፣ አለቃ ሳፋይንና አለቃ ወልደ አማኑኤልን ፤ መምህር ወልደ ጊዮርጊስን መምህር ወልደ ሚካኤልን

የዜና ማርቆስን አስተማሩ ከዚህ በኋላ ግን የመጻሕፍት መምህራን በብዙ ሐረግ የሚቆጠር ስምን አግኝተዋል፤ እንዲሁም የትርጓሜው ስልት እየተለየ በመገኘት እስካሁን በዚህ መልክ ይቀጥላል፤ እያንዳንዱ ደቀ መዝሙር መምህሩን የመምህሩንም አባትና አያት፤ ቅድመ አያት ወደ ላይ ሲቆጠር ከዚህ ከቆጠርነው ሐረግ ይደርሳል፤ ከዚያም በላይ ሊወጣ ይችላል። የኛን ቤት በተለይም እኔን የሚመለከተውን በዚህ መልክ እቆጥራለሁ፤ መምህር ወልደ ሚካኤል የዜና ማርቆስ አቡነ አብርሃምን ተክተዋል። አቡነ አብርሃም ጉባኤ አስፍተው ደቀ መዝሙር አብዝተው በማስተማራቸው መምህር ሰይፈ ሥላሴን አቡነ ዮሐንስን፤ አቡነ ሚካኤልን፤ መምህር ፈንታንን፤ አለቃ አምታንን፤ መምህር ጥዑም ልሳንን፤ ተክተዋል። መምህር ሰይፈ ሥላሴ ደግሞ ጉባኤ አስፍተው በማስተማራቸው ከዚህ በታች ስማቸው የተጠቀሱትን ደቀ መዛሙሮች አውጥተዋል። መምህር ቀጸላ ሰይፍን፤ አባ ምክረ ማርያም ሰይፍን፤ ንቡረ እድ አበበ ሻውልን፤ መምህር ዘወንጌልን፤ አለቃ ሀብተ ወልደን፤ መምህር ገብረ ሕይወትን፤ መምህር ገብረ ማርያም ወርቄን፤ መምህር አፈ ወርቅን አለቃ ሲራክን፤ ሊቀ ሥልጣናት ሀብተ ማርያምን፤ እንዲሁም በሞት የተለዩት አለቃ መዘምር፤ አለቃ ወልደ ዳዊት፤ አባ ተክለ ሐዲስ፤ አባ ገብረ ማርያም ናቸው። የሐዲስ ኪዳን በዚህ መልክ ሲሄድ የመጽሐፈ ሊቃውንት ትርጉም መምህራንን ደግሞ እንደሚከተለው ነው። ከዚያም ውስጥ የፍትሐ ነገሥትን የትርጉም መምህራንን እንመልከት።

ጴጥሮስ ወልደ አብድል ሰይፍ ከዓረብ ወደ ግዕዝ መልሶ ለሐዋርያነ ክርስቶስ አስተምሮታል፤ ሐዋርያነ ክርስቶስም ለሊቀ ካህናት ወልደዮና አስተምሯል፤ ከሊቀ ካህናት ወልደ ዮናም ሲያያዝ ከእጩን በትረ ጊዮርጊስ ደርሷል፤ ከእጩን በትረ ጊዮርጊስ ዐቃቤ ሰዓት ከብቱ፤ ከዐቃቤ ሰዓት ከብቱ አለቃ ወልደ አብ፤ ከአለቃ ወልደ አብ አዛዥ ለሚህ፤ ከአዛዥ ለሚህ ሙሉጌታ ኪዳን ማርያም፤ ከሙሉጌታ ኪዳን ማርያም በዛብህ፤ ከበዛብህ እርቅ ይሁን፤ ከእርቅ ይሁን አለቃ ዮሐንስ፤ በአንድ ወገን ከእጩን በትረ ጊዮርጊስ ሲያያዝ ገብረ ሀብቱ፤ ከገብረ ሀብቱ አለቃ ወሂብ፤ ከአለቃ ወሂብ አለቃ የተመኙ፤ ከአለቃ የተመኙ ሙሉጌታ ኪዳን ማርያም፤ ከዚህ በኋላ ግን እንደቀደመው ይሄዳል። በብሉይ ኪዳን በሊቃውንት በመጻሕፍት መነኮሳት በቅጥር መጻሕፍት የተለየ አቁጣጠር አለው።

እንደ ኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ትምህርት በመጻሕፍት ትርጓሜ ውስጥ ፬ ዓይነት ክፍል አለው፤ እነዚህንም ሞያዎች አጠናቀው የሚያውቁት ሊቃውንት ፬ ዓይነት እየተባሉ ሲጠሩ ይኖሩ ነበር፤ ፬ የተባሉትም የጉባኤ ዓይነቶች የሚከተሉት ናቸው።

፩ኛ መጻሕፍተ ብሉያት ።

መጻሕፍተ ብሉያት በመላ እንደ አንድ ጉባኤ ተቈጥረው ይጠራሉ፤ ይኸንም አጠናቆ ያወቀ የብሉይ መምህር ወይም መጋቤ ብሉይ እየተባለ ይጠራል።

፪ኛ መጻሕፍት ሐዲሳት ።

መጻሕፍት ሐዲሳት በመላ አንድ ጉባኤ ተብለው ይጠራሉ በጉባኤው መልክ ግን በ፫ ይከፈላሉ ፤ እነርሱም ወንጌል ፩ ፣ የዳውሎስ መልእክት ፪ ፣ ሌሎች በመላ ፫ኛ ክፍል ይሆናሉ ። እነዚህም እያንዳንዳቸው በዓመት ፪ ጊዜ ይዘለቃሉ ከሐዲስ ኪዳን ውስጥ አንድም ትርጉም ላይ ብዙ ጊዜ የሚወርደው እስከ ፲፯ ጊዜ ብቻ ነው ። ይኸውም በዮሐንስ ራእይ ላይ የሚገኘው «ፈረስ ፀግዳ» የሚለው ታላቅ አወራረድ ነው ፤ እርሱንም ያወቀ ደቀ መዝሙር የሐዲስ መምህር ወይም መጋቢ ሐዲስ እየተባለ ይጠራል ።

፫ኛ መጻሕፍት ሊቃውንት ።

መጻሕፍት ሊቃውንትም የሚባሉት እንደፍትሐ ነገሥት ቁርሎስ ፣ ዮሐንስ አፈ ወርቅ ፣ ሃይማኖት አበው ፣ መጻሕፍት ቀዳሴያት ሌላም ይኸን የመሳሰሉ ናቸው ። እነርሱም በመላ አንድ ጉባኤ ተብለው ይጠራሉ ፤ ይኸውም ፫ኛ ጉባኤ ይሆናል ማለት ነው ።

፬ኛ መጻሕፍት መነኩሳት ።

መጻሕፍት መነኩሳት ለብቻው አንድ ጉባኤ ተብሎ ይጠራል ፤ እርሱ ሲደመር ፬ ይሆናል ። ስለዚህም የ፬ ጉባኤ መምህር እገሌ ወይም ፬ ዓይናው እየተባሉ ሊቃውንቱ ይጠራሉ ። አንድ ጊዜ ግን የቅጥር ትምህርት ፮ኛ ጉባኤ እንደ ነበር ይነገራል ፤ አንዳንዶች ሊቃውንት ደግሞ ከሊቃውንት ጉባኤ ጋር በመጨመር ፬ ብቻ እንደሆነ ያጸናሉ ። አንዳንዶች ግን እንዲያውም የቅጥርን ትምህርት ከዓይን መጻሕፍት ጋር ጨምረው ከቅጥር ውጭ ያደርጉታል ። ስለዚህ በጉባኤ የታወቁት ከላይ የቆጠርናቸው ፬ቱ ክፍሎች ብቻ ናቸው ። አራትን በመላ ንባቡ ከነትርጉሙ ከነምሥጢሩ ይዞ እያስተማረ የሚኖር መጋቤ ብሉይ ተብሎ ከፍ ያለ ደረጃ ይዞ እንደነበር የታመነ ነው ። እንዲሁም መጻሕፍት ሐዲሳቱን በመላ ንባቡን ከነትርጉሙ ከነምሥጢሩ ይዞ መጋቤ ሐዲስ እየተባለ ተኩብሮ ያስተምር እንደነበር ፣ ብዙ ደቀ መዛሙርትን እንዳስገኘ የታወቀ ነው ። መጻሕፍት ሊቃውንትም እንዲሁ ንባቡን ከነትርጉሙ ከነምሥጢሩ አስፋፍቶ ስለሚያውቅ ከፍ ያለ ክብር አግኝቶ ይኖር እንደነበር የታመነ ነው ።

እንዲሁም መጻሕፍት መነኩሳትን በዚሁ መልክ ይዞ ሲያስተምር ይከበር ነበር ፤ በተለይ ፬ቱን ሁሉ አንድ አድርጎ ስለያዘ በማድነቅ ብቻ ፬ ዓይና ይባል ነበር ።

በዚህም ስም ይጠሩ የነበሩ ብዙዎች ናቸው ፤ ለምሳሌ ከላይ ከቆጠርናቸው ሌላ እነ ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ፣ አራት ዓይና ጉሹ ፣ አራት ዓይና ሙተሬ ገብረ ማርያም እነርሱንም የመሰሉ ሌሎች ነበሩ ዛሬም በኛ ጊዜ ፬ ዓይና የሚባሉ

ሁሉንም የሚያውቁ አለቃ አያለ ዓለሙ በጉንደር ይገኛሉ ። እርሳቸውም የመጀመሪያውን የካህን ዲግሪ የክብር ያክተሩት በ፲፱፻፳ ዓ. ም. ከቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዩኒቨርሲቲ ያገኙ ናቸው ።

በጥንት ጊዜ የነበሩ መምህራን ግን ሁሉም ይህ ዓይነት እንደ ነበሩ እንረዳለን ፤ ምክንያቱም ሊቃውንቱ ጥበብ በቃን የማይሉ ከትምህርት ቤት ወደ ሀገራቸው ለመመለስ የማይችሉ ነበሩና ። በአሁኑ ጊዜ ግን እንደዚህ አይደለም ፤ ምክንያቱም ፩ኛ/ ትምህርቱ በአጭር እንዲወስን በማለት ደቀ መዝሙሩ የ፪ ሙያ ባለ ቤት ይሆን ዘንድ መምህራኑ አይፈቅዱለትም ፤ እርሱም ዕውቀትን በቶሎ አይሸምትም ፤ ፪ኛ/ አማርኛውን ብቻ በመጠበቅ የትርጓሜውን አመል ለይቶ ለማወቅ ሲል ደቀ መዝሙሩም በ፩ ሞያ ብቻ መወሰን ግድ ይሆንበታል ።

ምዕራፍ ፪ ።

የትርጓሜ ዓይነት ።

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ራሱን የቻለ ቋንቋ ስላላት ራሱን የቻለ የትርጓሜ ስልት አላት ። በነዚህም የትርጓሜ ትምህርት ከመምህራን ፩ኛው ከሌላው የበለጠ አስተያየት አለው እየተባለ ሲገመትበት ዕውቀቱም ሲመዘገብለት ኖሯል ። ልዩ ልዩ የትርጓሜ ዓይነቶች ወይም ስልቶች ሲኖሩን እነርሱም የሚከተሉት ናቸው ።

፩ኛ የአንድም ትርጓሜ ።

የአንድም ትርጓሜ የሚባለው አንድ ጊዜ ከተተረጎመ በኋላ እንደገና አንድም እያለ እስከ አሥርና እስከ ፲፮ ጊዜ ድረስ የሚያወርዱት አወራረድ የሚሰጡትም ሐተታ ነው ። ስለአንድም ትርጉም በግዕዝ ቋንቋ አንድም በማለት ፈንታ አው ። ቦ ፣ ይላል ። የዚህም ፍች ሌላም ይህን የመሰለ ትርጉም አለው እንደማለት እንደማማረጥም ነው ። በአማርኛ ግን ፪ኛ ወይም ፫ኛ አይልም እንጂ አንድም እያለ እስከ ፲፮ ጊዜ ይወርዳል ፤ ሆኖም ግን ፪ኛ ወይም ፫ኛ እንደማለት የሚያስቁጥር ነው ። ይኸም አንድም ትርጉም አንድ ጊዜ የተወሰነ ስለሆነ ሊሻሻል ሊለወጥ ወይም ሊጨመርበት የማይቻል ሆኖ እስከ አሁን የቆየ ስለሆነ ደቀ መዝሙሩ ምንም መርማሪና አስተያየት ቢሆን በዚህ ብቻ መወሰን ግድ ይሆንበታል ፤ በአንዳንድ ቦታ ላይ እንኳን ትንሽ ለውጥ ያደረገ እንደሆነ የቀረው ቀርቶ አማርኛውን እንኳን ያሻሻለ እንደሆነ የኔታ እገሌማ ትርጓሜውን ዘንግተውታል አማርኛውን ረስተውታል እየተባለ ብዙ ይነገርበታል ። እንዲያውም ዋና ደቀ መዝሙር የሚባለው መምህሩ ከሚተነፍሱበት የተነፈሰ ፤ ከሚያርፉበት ያረፈ በቀጥታ ያለምንም ለውጥ ወይም አስተያየት ያንኑ ይዞ የተገኘ እንደሆነ ነው ። እን

ደዚህ ያለው ብቻ ለአብነትነት ሲረገግ እንደ ትልቅም ሁኖ ሲቆጠር በመምህሩም እግር ሲተካ ቆይቷል ። አንድም ብሎ ትርጉም የተረጎመ ብዙ ሐተታ አትቶ በቂ እስረጅ ያመጣ የተደበቀውን ያወጣ እንደሆነ መናፍቅ ይሉታል ያልሆነም ስም ያወጡለታል፤ ስለ ሊቅነቱም በማመስገን ፈንታ «ከመናፍቅ ትርጓሜ ከትንባሆ ልም ላላ» አይጠፋም በማለት ስሙን ያጠፋት ነበር ። እንዲሁም «የጦጣን ልጅ በዛፍ የመናፍቅን ልጅ በአፍ» ማን ይችላል ይሏቸዋል ። ይኸን በመናፍቅ ደግሞ የተፈጥሮ ዕውቀት ያለው ታላቁ ሊቅ በትምህርት ሊራቀቅ ሲችል ወደ ጳላ ይስበው ይጉትተው ነበር፤ በመረመርም ለራሱ ወይም ለግል ለሚወዳቸው ደቀ መዛሙርት ለብቻ ይነግር ነበር እንጂ በአደባባይ ሊያስረዳ አይቻልም ነበር ።

ይኸም ሁኖ አንዳንድ ሊቃውንት ከሌላው ተለያይተው ከፍተኛ ግምት ይሰጣቸው ዝናቸውም ይነገርላቸው የነበር እንደዚህ ያለውን የልማድ መሣሪያ እየበጠሱ ስለሚገኙ ነው ። የአንድም ትርጓሜ አገባብን በመጠበቅ ወይም እርሱን ሳይሻ ዘይቤን ብቻ በመጠበቅ ወይም ምሥጢሩን በመከተል ይተረጉሙ ታል፤ ይኸም ከሆነ ልዩ ልዩ መንገድ አለው ማለት ነው፤ እንዲሁም አገባብን በማውጣት ሲተረጉሙ እስመንና ከመን ለማውጣት ሲሉ በልዩ መንገድ ይተረጉማሉ ። ዘይቤውን ሳይከተል ደግሞ ምሥጢሩን ብቻ በመከተል ሲተረጉሙ ይገኛሉ ። ከዚህም ጋር ታሪክ በመተረክ ምሳሌ በመመስል ሐተታ በማተት ይተረጉማሉ ። እያንዳንዱ ኃይለ ቃል ለምን እንደተነገረም ምክንያቱን ይሰጣሉ፤ ለዚያም አስረጅ ጥቅስ ይጠቅሳሉ፤ በጠቅላላው አንዱን ከአንዱ ጋር አፋጭተው ለሁሉም ሞያ ሰጥተው ሥውሩን ገልጠው ምሳሌውን ፈትተው ያስረዳሉ የአንድም ትርጓሜ ዓይነት ይኸን የመሰለ ነው ።

፪ኛ ነጠላ ትርጓሜ ።

ነጠላ ትርጓሜ የሚባለው ዘይቤውን ብቻ በቀጥታ የሚተረጎም ምንም ሐተታ የማያደርግ ፪ኛው የትርጉም ዓይነት ነው ። በዚህም ዓይነት ትርጉም ጥንታውያን የሆኑትን መጻሕፍት በተለይም ለዕለት አገልግሎት በጣም አስፈላጊ የሆኑትን ከውጭ ቋንቋ ወደ ግዕዝ ተርጉመዋል ። ከግዕዝም ወደ አማርኛ ሲተረጉሙ ቆይተዋል፤ አሁንም በመቀጠል ላይ ይገኛሉ ። ይሁን እንጂ ይኸ የአማርኛ ትርጉም ሊቃውንቱ አዲስ ሳይሆንባቸው አልቀረም፤ ምክንያቱም በመራቀቅ በአንድም ትርጉም ስለኖሩ ነው ። በዚህም ምክንያት የጥንቱ ሊቃውንት መጽሐፍ ቅዱስን ሳይቀር አንቀበልም ይሉ የነበረበት አስረጅ የሌለው ነጠላ ትርጉም ነው በማለት ነው ። የአንድም ትርጉም በፈለጉት መንገድ ለመውሰድ ንባቡን ለማቅናት ምሥጢሩን ለማሸራሸት ይመች ነበር፤ ይኸ ግን ያልተቃኘው ንባብ እንደዚያው እንዳለ ሳይቃኝ ሲተረጎም ምሥጢሩን አያስረዳም ወይም ወደ ክህደት ያደርሳል የሚል ፍርሃትም ነበር ።

በዚህም በነጠላ ትርጉም ውስጥ ፪ ዓይነት መንገድ ይገኛበታል፤ ይኸውም ሀ) ቀጥታ ዘይቤ፤ ይኸም ማለት ከላይ እንዳተትነው ሁሉ የተነበበውን በቀጥታ መተርጎም ነው፤ «ለምሳሌ በልዋ ለዛቲ ቁንጽል» ያችን ቀበሮ በሷት «አንተ ከኩሐ» አንተ ድንጋይ ነህ የሚል ነው። እውነተኛውና ቀጥተኛውም ትርጉም ይኸ ዓይነት ነው፤ ምክንያቱም የአንድም ትርጉም በሆነ ጊዜ እንደትምህርቱ ሊቁ ሊዋኝበት ይችላል ሰፊ ያለ አስተያየት ይሰጣል ትርጉሙን ይለውጣል በሌላም መንገድ ሊሄድ ይችላል፤ ይኸን በመሰለ መንገድ በሄደ ጊዜም የመጽሐፉ ጠቅላላ ሃሳብ ሊጠፋ ይችላል። ቅዱሳት መጻሕፍት በዓለም ላይ አንድ ሆነው የተገኙት እንዲሁ በቀጥተኛው ዘይቤ ብቻ በመተርጎማቸው ነው።

፫ኛ የምሥጢር ትርጓሜ ።

ይኸም ንባቡን ሳይሻ አገባቡን ሳይጠብቅ ምሥጢሩን ብቻ በመጠበቅ የሚተረጎሙት ዓይነት ነው፤ ለምሳሌም «በልዋ ለዛቲ ቁንጽል» ሲል ሄሮድስን እንዲህ በሷት «አንተ ከኩሐ» ሲል አንተ መሠረት ነህ የሚል ነው። በዕድሜ ሽማግሌ በሐሳብም እንደዚያው የሆኑ ሁሉ የምሥጢሩን ትርጓሜ ብቻ ይወዳሉ፤ ምክንያቱም ምሥጢሩን በአንድም ትርጉም ቀደም ብለው ስለሚያውቁት ያ መሆኑን ስለሚረዱት ነው። ሌላ ቋንቋ ያጠኑ የሌላውን የትርጉም ስልት የተከታተሉ ግን የቀጥተኛውን ዘይቤ ትርጉም ይመርጣሉ፤ ምክንያቱም ነጠላ ቀጥተኛ ትርጉም ከሆነ ያኑ የተነበበውን መተርጎም ስለአለባቸው ነው።

ምዕራፍ ፫ ።

የመጻሕፍት ትርጉም በአሁኑ ጊዜ ።

በዚህ በያዝነው በ፳ኛው መቶ ዘመን ጥበባት እየሰፋ ዕውቀትም እየተሻሻለ ሲሄድ እኛም ከዓለም ጋር ለመራመድ እንችል ዘንድ መጻሕፍቶቻችን ሁሉ ከላይ በተናገርናቸው የትርጉም ዓይነቶች ተተርጎመዋል፤ መተርጎም ብቻ ሳይሆን እየታተሙም በየሰው እጅ እንዲገቡ ሁነዋል፤ የሊቃውንቱንም ድካም በጣም አቃለዋል። ይኸን ከፍተኛ ዕድል ለሀገራችን በጠቅላላው፤ በተለይም ለቤተ ክርስቲያናችን የሰጡ ታላቁ ንጉሠ ነገሥት ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ናቸው፤ እርሳቸውም ከሊቃውንቱ ጋር የኖሩ የጉባኤን ጣዕም ያወቁ በመሆናቸው ቤተ ክርስቲያን ብዙ ምሥጢር እንዳላት ሊቃውንቱም የተደበቀ ብዙ ዕውቀት እንዳላቸው በመረዳት ይኸው ተጠብቆ የኖረ የዕውቀት ቅርስ በቀላሉ ለዓለም እንዲደርስ በሀገራችንም በብዛት እንዲታወቅ በማለት ።

ሀ) ሊቃውንቱን ከያሉበት ሰብስበው ልብስ ጉርስ በመስጠት ከችግር እንዲደኑ አድርገዋቸዋል፤ ወዲያውም የማይተዋወቁት እንዲተዋወቁ ዕውቀት

ለዕውቀት እንዲለዋወጡ ዕድል ሰጥተዋቸዋል ፤ ምክንያቱም ሊቃውንቱ ተለያይተው የተማሩ ስለሆኑ የተለያዩ ሐሳብ ነበራቸው ፤ ስለዚህም ፩ኛው ሁለተኛውን በባለጋራነት ዓይን ይመለከተው ነበር ። ስለዚህም የመጀመሪያው እርምጃ ሊቃውንቱ ገብረት እንዲኖራቸው ሞያቸው መሥመር እንዲይዝ ረድተዋቸዋል ። በዚህም መሠረት በጠቅላላ መጻሕፍቶቻችን ግማሹ በአንድም ትርጓሜ እንዲተረጎሙ ግማሾቹም በነጠላ ትርጉም እንዲተረጎሙ አድርገዋል ።

ለ) በገንዘባቸው የማሳተም መኪና ከአውሮፓ አስመጥተው የተተረጎሙትን መጻሕፍት በቅደም ተከተል አሳትመዋል ፤ ታትመውም ለገዳማት ለአድባራት ታድለዋል ።

ሀ) በአንድም ትርጉም ተተርጉመው የታተሙ ፤

- ፩/ ፩ቱ ወንጌላውያን
- ፪/ መጻሕፍተ መነኩሳት
- ፫/ ፲፬ቱ ቅዳሴዎች በመላው
- ፬/ የዮሐንስ አፈወርቅ መጽሐፍ ፪ ክፍል
- ፭/ ውዳሴ ማርያምና ቅዳሴ ማርያም
- ፮/ የፍትሐ ነገሥት መጽሐፍ ።
- ፯/ ሲራክና ሰሎሞን ፤

ለ) በነጠላ ተተርጉመው የታተሙ ፤

- ፩ኛ/ መጽሐፍ ቅዱስ በመላ ።
- ፪ኛ ፲፬ መጻሕፍተ ቅዳሴያት ።
- ፫ኛ/ የጸሎት መጻሕፍት ።
- ፬ኛ/ ዳዊት ።
- ፭ኛ/ ፍትሐ ነገሥት ።
- ፮ኛ/ ተአምረ ማርያም ።

ሌላም ይኸን የመሰለው ሁሉ ተተርጉሟል ለሕዝብ ለአብያተ ክርስቲያናትም በለጋሥነት ታድሏል ። ሌሎች ብዙ ደግሞ ተተርጉመው ለማሳተም ዕድል ያልደረሳቸው መጻሕፍት አሉ ፤ እነርሱም ጊዜያቸውን ይጠብቃሉ ፤ ከነርሱ ፩ዱ ፍትሐ ነገሥት ነው ፤ በዚያን ጊዜ የታተመውን ጠላት ቢያቃጠው ዕድል አግኝቶ ለመታተም በቅቷል ።

ሐ- የትርጉሙ ሊቃውንት ፤

በትርጉም ሥራ የግርማዊ ንጉሠ ነገሥት ሐሳብ ደጋፊ በመሆን ቅን አገልግሎታቸውን ያበረከቱ የኢትዮጵያ ሊቃውንት ብዙ ናቸው ። የአሠራራቸውም አቅድ በዋሉበት ሞያ በተሠማሩበትም መሥመር ስለሆነ ብዙ ግዳጅን ፈጽመዋል ። አንዳንድ ሊቃውንት ግን ፪ ወይም ፫ ዓይና በመሆናቸው በየቶሎታቸው

እየገቡ ሠርተዋል ። እነዚህም ሊቃውንት ብዙዎች ሲሆኑ ስማቸው በሞያቸውና በሥራቸው የታወቁት የሚከተሉት ናቸው ።

መ. የአንድም ትርጉም ሥራ መምህራን ፤

፩ኛ አርባዕቱ ወንጌልን ተርጉመው ያቀረቡ ።

- ፩ኛ/ መምህር ወልደ ሩፋኤልና አለቃ ገብረ መድኅን ናቸው ።
- ፪ኛ/ የቅዳሴ መጻሕፍትን መምህር ገሪማ (ብፁዕ አቡነ ሚካኤል) ፤
- ፫ኛ/ የዮሐንስ አፈወርቅን ድርሳኑንና ተግባሩን ሊቁ ገብረ ክርስቶስ ፤
- ፬ኛ/ መጽሐፈ መነኮሳትን ገረጋዊ መንፈሳዊን መምህር ደስታ (ብፁዕ አቡነ ኡብርሃም) ማርይስሐቅን አለቃ ደስታ እጅጅ፤ ፊልክስን አባ ገብረ ክርስቶስ (አባ ወግሪስ)
- ፭ኛ/ መጽሐፈ ሲራክን ደቂቀ ነቢያትን አለቃ ኃይለ ሥላሴና መርሰዔ ጎዘን ወልደ ቂርቆስ ፤ (ክቡር ብላታ)
- ፮ኛ መጽሐፈ ሰሎሞንን አምስቱን ክፍል መልአክ ገነት ክፍሌ ፤
- ፯ኛ/ አለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌ መጽሐፈ ሕዝቅኤልን ፤
- ፰ኛ/ መምህር ወልደ ጊዮርጊስ ዘራጉኤል ቅዳሴ ማርያምን ፤
- ፱ኛ/ መምህር ገሪማ በቅዳሴው ትርጉም የወጣ ቅዳሴ ማርያምን ፤
- ፲ኛ/ የተአምረ ማርያምን ነጠላ ትርጉም አባ ተስፋ ጊዮርጊስ ፤
- ፲፩ኛ/ አባ ተስፋ ጊዮርጊስ መዘመረ ዳዊትን በነጠላ ትርጉም ፤
- ፲፪ኛ/ ኪዳንንና ትምህርተ ኅቡኦትን አባ ኪዳነ ማርያም ።
- ፲፫ኛ/ ፬ቱ ወንጌልንና ግብረ ሐዋርያትን በነጠላ ትርጉም ብላቴን ጌታ ኅሩይ ወ/ ሥላሴ ናቸው ።

ሠ- ተተርጉመው ሳይታተሙ የቀሩ ፤

- ፩ኛ/ ቄርሎስን አለቃ በዛብህ ፤
 - ፪ኛ/ ሃይማኖተ አበውን ጌታ አለቃ ገብረ መድኅን ፤
 - ፫ኛ/ ፍትሐ ነገሥትን መንፈሳዊውን አለቃ ገብረ አብ ፤ ሥጋዊውን አለቃ ጠብቄና ግራ ጌታ ወልደየስ ተርጉመዋል እርሱ ግን በኋላ ታትሟል ።
- ረ. የመጽሐፍ ቅዱስን ነጠላ ትርጉም የተረገሙ ።

፩ኛ ብሉይ ኪዳንን የተረገሙ ።

- ፩ኛ/ መልአክ ገነት ክፍሌ ፤
- ፪ኛ/ መልአክ ብርሃን ጽጌ ፤
- ፫ኛ/ መምህር ተክሌ ዘመናገሻ ፤
- ፬ኛ/ አለቃ ብሉይ ተክሌ ዘጐንደር ፤
- ፭ኛ/ አለቃ ታመነ ዘአማራ ሳይንት ፤

፪ኛ. ሐዲስ ኪዳንን የተረገጠው ።

፩ኛ/ ንቡረ እድ ተክሌ (ሐዲስ ተክሌ)

፪ኛ/ አለቃ ጥሩይ ዘገብንደር ፤

፫ኛ/ አለቃ ለማ ዘመካነ ሥላሴ ፤

፬ኛ/ አለቃ ቀጸላ ዘእንጦጦ ማርያም ፤

እነዚህ ሊቃውንት እንደ አንድ ቃል ተናጋሪ እንደ አንድ ልብ መካሪ ሁነው በየክፍላቸው በቅንነት ሠርተው ያበረከቱ ናቸው ። ሥራቸውም ቀዋሚና ዘላቂ ሁኖ የነርሱንና የንጉሠ ነገሥቱን ሥራ ሲያስታውስ ይገኛል ።

ጥንታዊ የኢትዮጵያ ሥርዓት ትምህርት ።

ከሊቀ ሥልጣናት ሀብተ ማርያም ወርቅነህ ።